

CEZA MUHAKEMESİ KURUMU OLAN BASİT YARGILAMA USULÜNDE HAKİMİN İHSAS-I REY SORUNU

Metin KAPLAN*

ÖZ

Uygar toplumların çoğunluğunda yargılama sürelerinin uzunluğu büyük bir sorundur. Yargılama sürelerinin uzunluğu gerek yargılamanın tarafları açısından gerekse de yargılama mercileri açısından sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunun çözümü için birçok demokratik hukuk devletinde olduğu gibi iç hukukumuzda da bazı düzenlemeler yapılmış ve bu amaçla hukukumuza 7188 sayılı yasa ile birlikte Basit Yargılama Usulü girmiştir. Bu usulle bazı suçlar için ceza yargılamalarının daha hızlı ve etkin bir şekilde çözümlenmesi amaçlanmıştır. Yine bu usulle hem mahkemelerin iş yüklerinin azaltılması hem de daha makul sürede yargılamaların gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Ancak bu kurumun yargılamaları hızlandırması ve yargı mercilerinin iş yüklerini azaltmasının yanında özellikle adil yargılanma hakkı gibi birçok temel yargılama haklarının uygulanması açısından sorunları da beraberinde getirdiğini söylememiz gerekir.

Anahtar Kelimeler: Hakim, basit yargılama, tarafsızlık, ihsas-ı rey, bağımsızlık.

* Dr., Hakim, E-Mail: metinkaplan0621@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-4372-4821.

Makalenin Gönderim Tarihi : 25.09.2023.

Makalenin Kabul Tarihi : 10.06.2024.

THE PROBLEM OF COMMENTS REFLECTING BIAS OF THE JUDGE IN THE SIMPLIFIED PROCEDURE THE IS PENAL PROCEDURE LAW

ABSTRACT

In most of the civilized societies, the judgement process is a great problem. The judgement process confront us as a problem both in the view of sides of the judgement and in the view of judicial authorities. For the solution of this problem, as in many democratic constitutional states, there has been made some changes in our domestic law and for that purpose, with the law no. 7188, Simplified Procedure has come in our law system. With this law for some crimes, criminal procedures were aimed to be solved faster and more efficiently. Again with this law, both reducing the workload of courts and trials being carried out in a more reasonable time are aimed. However, we have to state that along with this constitution accelerating the judicial procedures and reducing the workload of courts, it also brings some problems with itself in terms of exercising many fundamental jurisdictions especially right to fair trial.

Keywords: Judge, simplified procedure, objectivity, comments reflecting bias, independence.

I. GİRİŞ

Uygar toplumların büyük çoğunluğunda yargılama sürelerinin uzunluğu büyük bir sorundur. Yargılama sürelerinin uzunluğu gerek yargılamanın tarafları açısından gerekse de yargılama mercileri açısından sorun olmaktadır. Birçok demokratik hukuk devleti, yargılamaların uzun sürmesi sorunu ile ilgili olarak alternatif kurumlar geliştirmeye çalışmış ve bu yolla yargılama sürelerini kısaltma yoluna gitmiştir. Yargılama sürelerinin kısaltılması, yargı mercilerinin iş yükünü azaltmasının yanı sıra yargı mercilerinin iş yükünün azalmasıyla beraber söz konusu mercilerin daha adil ve hakkaniyetli kararlar vermelerini de sağlayacaktır. Türk Hukuk sistemine 7188 sayılı yasa ile birlikte giren Basit Yargılama Kurumu, mahkemelerin iş yüklerinin azaltılması ve daha ciddi ve ağır dosyalarda daha nitelikli ve hızlı kararlar almasını sağlamak amacıyla getirilen bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu kuruma bakıldığı zaman, mahkemeler açısından nitelik bakımından daha az öneme sahip ancak yargılama süreci, taraf sayısı ve tarafların

teşekkülünün sağlanması gibi konularda oldukça uzun zaman alan dosyaların duruşma açılmaksızın dosya üzerinden karara bağlanmasını sağlayacaktır. Bu kurumun böylelikle mahkemelerin iş yüklerini azaltma fonksiyonuna sahip bir kurum olacağını söylememiz gerekir. Daha önce uyuşmazlıkların alternatif çözüm yöntemleriyle çözülmesi amacıyla getirilen kurumlar gibi (örneğin uzlaştırma kurumu) basit yargılama usulünün de özellikle adil yargılanma hakkı, insan hakları ve diğer birçok güvence altına alınmış olan haklarla ilgili sorunlar yaratabileceği izahıtan varestedir. Bu kurumların doğası gereği hızlı ve pratik yargılamalar barındırması elbette ki birçok yargılama ilkesinin ya tamamen uygulanmamasına ya da kısmen uygulanmasına neden olacağı tartışma götürmez bir gerçekliktir. İşte bu çalışmamızda basit yargılama usulüyle ilgili bazı temel bilgiler verilecek akabinde adil yargılanma hakkının en önemli parçası olan bağımsız ve tarafsız bir mahkeme huzurunda yargılanma hakkının sağlanması için zorunlu olan hakimin ihsas-ı rey konusu ele alınacaktır. Yine basit yargılama usulünün hakimin ihsas-ı rey konusu ile ilgili olarak yarattığı sorunlar ele alınacak ve bu noktada bu nasıl çözümler üretilebileceği konuları üzerinde durulacaktır.

II. BASİT YARGILAMA USULÜ

A. Genel Olarak

Basit yargılama usulü, 7188 sayılı yasa ile birlikte hukuk sistemimize girmiş olan bir kurumdur. Bu kurumla birlikte cezai uyuşmazlıkların daha hızlı ve makul sürede sonuçlandırılması amaçlanmıştır. Bu usulle birlikte asliye ceza mahkemelerinin yargılama alanına giren bazı suçlarda yargılama süreçlerinin kısalmasının sağlanmasına yönelik uygulamalar düzenlenmiştir¹. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda yer alan Basit Yargılama Usulü, ceza davalarında iş yükünü azaltmayı hedefleyen bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemidir. Alternatif çözüm yöntemleri, çekişmeli dava süreçleri bakımından bu süreçlerin daha kısa sürmesine katkı sağladığı bir

¹ Nur Centel, Hamide Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, Beta Yayınları, İstanbul, 2021.s.1039.

gerçeklidir². Yine benzer şekilde, alternatif çözüm yöntemlerinin, kamu kaynaklarının en fazla ihtiyaç duyulan nispeten daha kapsamlı ve zor davalarda kullanılmasına imkan sağlamaktadır³. Alternatif çözüm yöntemlerinden biri olarak karşımıza çıkan Basit yargılama usulü, soruşturmaya konu olan suçla ilgili savcılıkça hazırlanan iddianamenin mahkemece kabul edilmesinden sonra gündeme gelen ve klasik yargılama usulüne alternatif getiren bir kovuşturma yöntemidir⁴.

Basit yargılama usulüyle birlikte her ne kadar bazı ceza davalarının daha hızlı ve makul sürede sonuçlandırılabileceğini ifade etsek de bu kurumun uygulanması sırasında ceza davasının taraflarının kendilerine sağlanan adil yargılanma hakkı, savunma hakkı gibi usul hukukundan kaynaklı haklarının da sınırlandırıldığını ifade etmemiz gerekir. Basit yargılama usulünün uygulanması bakımından, sanığın adil yargılanma hakkına ilişkin birçok güvenceden ve anayasal haktan da feragat etmesi gerekmektedir.⁵ Bu feragat durumunun Anayasaya ve Türkiye'nin tarafı olduğu uluslararası sözleşmelere uygun olup olmadığı ciddi bir tartışma konusudur. Ancak uyuşmazlıkların alternatif yollarla çözülmesi amacıyla oluşturulan bu tarz kurumların uygulanmasının, uyuşmazlığın taraflarının sahip olduğu birtakım güvencelerden zorunlu olarak feragatini kaçınılmaz kıldığı bir gerçekliktir⁶. Bu durumun özellikle suç şüphesi altında bulunan kişiler yani sanıklar bakımından olası bir mahkumiyet durumunda verilecek cezada indirim uygulanması bakımından kabul edilir bir kurum olduğu da bir diğer gerçekliktir. Yani hak sahibi olan kişilerin haklarından feragat etmeleri söz konusu olsa da bu feragatin de bir karşılığı söz konusu olmaktadır.

Bunu sadece bir ceza davasının sanığı yani hakkında suç isnadı bulunan kişi (CMK, md.2/1-b) bakımından değerlendirmemek gerekir. Davanın diğer tarafı olan mağdur, müşteki, şikayetçi gibi kişiler için de duruşmaya gelme zahmetinden kurtulma, suç işlediği şüphesi bulunan

² Mustafa Serdar Özbek, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı*, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2018, s.15.

³ Özbek, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı*, s.15.

⁴ Hakan Yavuz, *Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s.305.

⁵ Hakan Karakehya, Asuman İnce Tuncer, *Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s.109.

⁶ Karakehya ve Tuncer, *Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama*, s.110.

kişiyile yüz yüze gelmeme, zaman kaybetmeme veya suçla ortaya çıkan mağduriyetle tekrardan karşılaşılmaması gibi olumlu yanları vardır. Yani bu kurumun davanın tüm tarafları açısından faydalı yönleri bulunmaktadır. Tabii oldukça yeni bir kurum olması nedeniyle ilk derece mahkemeleri, bu kurumu uygulama noktasında ciddi tereddütler yaşamaktadır. Özellikle basit yargılama usulüne tabii olan suçlarda basit yargılama usulünün uygulanıp uygulanmaması noktasında hakimlere takdir yetkisi verilmiş olması (CMK, md.251/1) uygulamada ikirciklilik yaratacağı eleştirilerini de getirmektedir⁷.

Basit yargılama usulünün hukuki niteliği ile ilgili her ne kadar 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda düzenlenmiş olması sebebiyle bir usul yani muhakeme hukuku kuralı gibi görünse de basit yargılama usulünün uygulanması neticesinde sanıkla ilgili mahkumiyet kararının verilmesi durumunda ceza indirimii yapılacağından aynı zamanda maddi ceza hukuku ile de ilgili olduğunu yani karma nitelik taşıdığını ifade etmemiz gerekir. Nitekim Anayasa Mahkemesi bir kararında “...*Bu kapsamda bazı yargılama usulü kuralları, kovuşturulan fiiller için öngörülen ceza miktarlarını etkileyebilmektedir. Ceza miktarını etkileyen yargılama kurallarında failin lehine olan düzenlemelerin geçmişe uygulanmaması, suçta ve cezada kanunilik ilkesiyle bağdaşmaz. Düzenlemelerin yer aldığı kanunlar onların yorumlanmasında öneme sahip olmakla birlikte anayasal ilkelerin uygulanmasında belirleyici değildir. Dolayısıyla ceza miktarının üzerinde fail lehine bir etki oluşturan ceza muhakemesi kurallarının da geçmişe uygulanması suçta ve cezada kanunilik ilkesinin bir gereğidir...*” demek suretiyle bu hususa dikkat çekmiştir.⁸

Ceza yargılamasına konu olan her suç bakımından basit yargılama usulü uygulanmayacaktır. Aşağıda detaylı bir şekilde ele alacağımız şekilde basit yargılama usulü sadece kanun koyucu tarafından belirlenen ceza türü ve sınırı içerisinde kalan suçlar bakımından uygulanabilecektir. Bu noktada çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde de görüleceği üzere sadece basit nitelik taşıyan, suçla ortaya çıkan mağduriyetin diğer suçlara göre nispeten daha az olduğu ve kamusal

⁷ Karakehya ve Tuncer, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s.140.

⁸ Anayasa Mahkemesi Başkanlığı, 25/06/2020, 2020/16 Esas 2020/33 Karar ([Kararlar Bilgi Bankası | Anayasa Mahkemesi](#)), Erişim Tarihi:28/06/2023.

vicdanı daha az rahatsız eden suçların basit yargılama usulüne tabi kılındığını ifade etmemiz gerekir. Yine basit yargılama usulünde, ceza kararnameyi veya seri muhakeme usulü gibi diğer alternatif çözüm yöntemlerinden farklı olarak yargılamasız ceza olmaz ilkesinden bir feragat söz konusu değildir⁹. Bu usulde bir yargılama yapıldığını ancak bu yargılamada mahkemenin tercihi ve sanığın kabulü ile yargılama hukukunun bazı temel yönlerinin uygulama dışı bırakıldığını¹⁰ ifade etmemiz gerekir.

B. Basit Yargılama Usulünün Uygulanma Şartları

Ceza muhakemesi hukukumuzda 7188 sayılı yasa ile birlikte giren ve uyuşmazlığın alternatif yollarla çözülmesi amacıyla getirilen ve istisnai bir yol olan basit yargılama usulünün uygulanabilmesi için bazı şartların var olduğunu söylememiz gerekir. 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 251 vd. maddelerine göre basit yargılama usulünün ilgili mahkeme tarafından uygulanabilmesi için yargılamanın kovuşturma evresine geçmiş olması (CMK, md.2/1-f), uyuşmazlığın asliye ceza mahkemesinin görev alanında bulunması (Adli Teşkilat Kanunu, md.11), muhakeme konusu olan suçun basit yargılama usulüne tabi olması, mahkemenin dosya içeriğinden vicdani kanaate ulaşmış olması, suçun basit yargılama usulüne tabi başka bir suçla işlenmemiş olması, suçun takibinin izne veya talebe bağlı olmaması, suçun takibinin izin ve talep dışında tabi olduğu muhakeme şartının gerçekleşmiş olması, sanıkta yaş küçüklüğü, akıl hastalığı ile sağır ve dilsizlik hallerinden birinin bulunmaması ve mahkemenin basit yargılama usulünün uygulanmasına karar vermesi basit yargılama usulünün uygulanabilmesi için var olması gereken şartlardır.

Söz konusu şartlara kısaca değinecek olursak, öncelikle basit yargılama usulünün uygulanabilmesinin ön şartı, ceza yargılama aşamasının kovuşturma yani mahkeme aşamasına geçmiş olması gerektiğidir¹¹. Kovuşturma evresi, iddianamenin mahkemece kabulü aşamasından başlayıp karar verilme aşamasına kadar ki süreci ifade eder.

⁹ Yavuz, Ceza Muhakemesinde Kovuşturmayaya Alternatif Yöntemler, s.305.

¹⁰ Yavuz, Ceza Muhakemesinde Kovuşturmayaya Alternatif Yöntemler, s.305.

¹¹ Karakehya ve Tuncer, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s.113.

Söz konusu suçun asliye ceza mahkemelerinin görev alınan giren suçlardan olması ile anlatılmak istenen ise, kanun koyucunun zaten hangi suçlar bakımından basit yargılama usulünün uygulanacağını kendisinin düzenlemiş olması nedeniyle tartışmaya mahal vermeyecek açıklıktadır. Kanun koyucu, iddia konusu suç yönünden kanunen öngörülen ceza üst sınırının 2 yıl veya daha az süreli hapis veya birlikte adli para cezası gerektiren suçlar ile üst sınırına veya miktarına bakılmaksızın sadece adli para cezası gerektiren suçlar bakımından basit yargılama usulünün uygulanabilmesini mümkün kılmıştır (CMK, md.251/1). Basit yargılama usulünün uygulanabilmesi için var olması gereken şartlardan biri olan mahkemenin vicdani kanaate ulaşmış olması şartının, üzerinde durulması gereken en önemli şart olduğu açıktır.

Basit yargılama usulünün uygulanabilmesi için var olması gereken şartlardan biri olan mahkemenin vicdani kanaate ulaşmış olması, mahkemenin önüne gelen dosya içeriğinde yer alan deliller itibariyle vicdani kanaate ulaşmış olmasını ifade eder. Vicdani kanaat, maddi uyumsuzluğu çözmeye yetkili makamın, duruşmada yapılan muhakeme faaliyeti sonucunda ve ortaya konan deliller ışığında, aklını ve bilimi rehber yaparak, hukukun koyduğu sınırlar içerisinde kalarak, maddi olayın oluş biçimine dair ulaştığı, gerekçeye dayanan ve kendi açısından duyduğu şüpheyi bertaraf eden bir kanaattir.¹² Nitekim Anayasamızın 138.maddesinde de “*Hakimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler*” hükmü yer almaktadır. Mahkemelerin vicdani kanaatlerine göre karar vermesi, basit yargılama usulü açısından mahkemenin önüne gelen dosyaya ve dosyadaki delillere göre karar vermesini ifade etmektedir. Yani mahkeme, dosyanın taraflarını mahkeme huzurunda dinlemeden veya tanık beyanına başvurmadan doğrudan kendisi değerlendirme yapacaktır¹³. Mahkemenin vicdani kanaate dosya üzerinden ulaşmaması durumunda zaten basit yargılama usulünün uygulanmaması gerekecektir.

Basit yargılama usulünün uygulanabilmesi için var olması gereken şartlardan bir diğeri ise, basit yargılama usulüne tabi olan suçla tabi olmayan suçun birlikte işlenmemiş oluşudur. Burada kanun

¹² Karakehya ve Tuncer, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s.122.

¹³ Karakehya ve Tuncer, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s.122.

koyucunun, basit yargılama usulüne tabi olan suçla tabi olmayan suçun birlikte işlenmesi ile kastetmek istediği, failin aynı kişiye karşı aynı zaman dilimi içerisinde birden fazla suç işlemiş olması ve bu suçlardan en az birinin basit yargılama usulüne tabi olmaması durumudur. Yoksa belirli bir zaman aralığı içinde olan veya farklı kişilere karşı aynı zaman dilimi içerisinde olan suçlar bakımından basit yargılama usulünün uygulanmasına engel bir durum söz konusu değildir. Doktrinde yer alan bir görüşe göre; basit yargılama usulüne ilişkin kanuni düzenlemede aynı mağdura karşı işlenme ölçütüne yer verilmemesi uygulamada bir takım sorunların yaşanmasına neden olabileceğinden; “*aynı mağdura karşı*” ifadesinin madde metnine eklenmesi uygun olacaktır.¹⁴ Uygulamada yaşanabilecek tereddütlerin önüne geçilmesi noktasında kanun koyucunun kanun metnine açık bir şekilde aynı mağdura karşı işlenmesi tanımını getirmesinin yerinde olacağı kanaatindeyiz.

Suçun takibinin izne veya talebe bağlı olmaması şartı da iddia konusu olan suç açısından soruşturma veya kovuşturma yapılmasının kanunen izne veya talebe bağlı kılınması durumunda basit yargılama usulünün uygulanmayacağını ifade etmektedir. Örneğin, Cumhurbaşkanına hakaret suçu, kovuşturulması Adalet Bakanının iznine bağlı olan bir suçtur. Adalet Bakanı tarafından izin verilmediği müddetçe söz konusu suç açısından kovuşturma işlemleri yapılamayacaktır (TCK, md.299). Suçun takibinin izin ve talep dışında tabi olduğu muhakeme şartının gerçekleşmiş olması da yine talep ve izin gibi basit yargılama usulünün uygulanmasını engelleyen haller olarak karşımıza çıkmaktadır. Sanıkta yaş küçüklüğü, akıl hastalığı ile sağır ve dilsizlik hallerinden birinin bulunmaması durumu basit yargılama usulünün uygulanabilmesi için var olması gereken son şart olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaş küçüklüğü (TCK, md.31), akıl hastalığı (TCK, md.32) ve sağır ve dilsizlik (TCK, md.33) hallerinin basit yargılama usulünü uygulanmasına engel teşkil ettiğini ifade etmemiz gerekir. Bu kimseler tarafından işlendiği iddia olunan suçlar bakımından basit yargılama usulünün uygulanmama gerekçesi kanaatimizce bu kimselerle ilgili olarak kovuşturma aşamasında kanun koyucu tarafından bir dizi sıkı muhakeme tedbirlerinin alınması ve bu kişilerin yargılamalarının özel bazı

¹⁴ Zahit Yılmaz, Özge Apış, Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 2020, s.97.

prosedürlere tabi tutulmasıdır. Örneğin, yaş küçüklüğü olan suçta sürüklenen çocuğun kovuşturma evresinde müdafî ile dinlenebilmesi, sağır ve dilsizlerin müdafî ve tercüman huzurunda dinlenmesi yine akıl hastalığı şüphesi olan kişilerin müdafî huzurunda dinlenmesi ve akıl hastalığı şüphesi bulunan kişilerin gözlem altına alınması, anlatmak istediğimiz prosedürlere örnek olarak gösterilebilir (CMK, md.74, 150).

Basit yargılama usulünün uygulanabilmesine ilişkin şartların sağlandığının mahkeme tarafından tespit edilmesinden sonra mahkeme tarafından basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verilmesi gerekmektedir¹⁵. Mahkeme tarafından basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verilmeden bu usulün uygulanabilmesi mümkün değildir.

C. Basit Yargılama Usulünün Uygulanması

7188 sayılı yasa ile birlikte ceza muhakeme hukuku alanına giren basit yargılama usulünün kovuşturma aşamasına gelmiş olan ceza dosyaları için belirli şartlar altında uygulanabilecek bir kurum olduğunu çalışmamızın önceki bölümlerinde ifade etmiştik. Basit yargılama usulünün uygulanabilmesi için gerekli olan tüm şartlar sağlanmış olsa bile mahkeme gerekli görmesi durumunda basit yargılama usulünü uygulamayabilir (CMK, md.251/1). Tabii mahkemelerin basit yargılama usulünün uygulanmaması yönünden değerlendirmede bulunması, mahkemece karar vermek suretiyle olacağı için mutlaka mahkemenin neden basit yargılama usulünü uygulamadığını gerekçelendirmesi gerekmektedir¹⁶. Nitekim Anayasamızın 141.maddesinde de “*Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır*” hükmü yer almaktadır. Anayasamızın amir hükmünden de anlaşılacağı üzere gerekçe ihtiva etmeyen karar mahkeme kararı olamaz. Aynı zamanda mahkemelerin basit yargılama usulünün uygulanmaması yönünde değerlendirmede bulunması, özellikle sanık açısından hak kaybı

¹⁵ Centel ve Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku.s.1039.

¹⁶ Karakehya ve Tuncer, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s.139.

yaratacak nitelikte olması nedeniyle gerekçe hususunun oldukça önemli olduğunu ifade etmemiz gerekir¹⁷.

Bir görüşe göre, basit yargılama usulünün uygulanması noktasında mahkemeye takdir hakkı tanınmış olması isabetli bir düzenleme olmamıştır. Kanunen öngörülen sınırlar içerisinde bulunan suçların yargılanmasında bu usule başvurulmasının zorunlu tutulması kurumun amacına ulaşması bakımından daha yerinde olurdu; zira mahkemelerin takdiri neticesinde farklılaşan uygulama sonucunda kimi sanıklar hakkında ¼ oranındaki indirim uygulanacakken, kimi sanıklar bu indirimden faydalanamayacaktır.¹⁸ Kanaatimizce, her bir dosyanın aynı suçla ilgili olarak düzenleniyor olması söz konusu olsa bile bu dosyaların birbirinden farklı senaryolar içerebiliyor olması ve her bir dosya için vicdani kanaat durumunun farklı olması dikkate alındığında kanun koyucunun basit yargılama usulünün uygulanıp uygulanmayacağı noktasında mahkemelere takdir hakkı tanınmasının yerinde olduğunu düşünmekteyiz.

Mahkemeler, basit yargılama usulüne tabi olan bir dosya önlerine geldiği zaman duruşma açmaksızın dosya üzerinden basit yargılama usulünün uygulanıp uygulanmayacağı noktasında karar vereceklerdir¹⁹. Bu aşamaya gelen mahkeme, duruşma hazırlığı evresinde bu kararı verecektir²⁰. Bu kararı alırken savcı veya müdafî görüşü alması gibi bir durum söz konusu değildir. Basit yargılama usulünün mahkemece değerlendirildiği aşamada savcı görüşü alınması gerektiğini ifade eden görüşler de mevcuttur.²¹ Kanaatimizce 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 175 vd. maddelerinde duruşmaya hazırlık evresinin kanunen mahkemelere hasredilmiş bir aşama olması nedeniyle iddia makamı olan

¹⁷ Karakehya ve Tuncer, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s.139.

¹⁸ Yılmaz ve Apiş, Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi, s.89.

¹⁹ Hüsnü Aldemir, Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, s.314.

²⁰ Karakehya ve Tuncer, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s.140.

²¹ Hakan Kızıllarlan, “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Kasım-Aralık, 2019, s.1948.

savcılarının basit yargılama usulünün değerlendirme aşamasında görüşlerine başvurulması gerekli değildir.

Mahkemece basit yargılama usulünün uygulanması kararı verilmesi durumunda taraflara yazılı olarak iddianameye karşı beyan ve savunmalarını sunmaları için tebliğ tarihinden itibaren 15 günlük süre verilir. Ayrıca söz konusu tebligatta duruşma yapılmaksızın hüküm verilebileceği hususu da belirtilir. Ayrıca, toplanması gereken belgeler, ilgili kurum ve kuruluşlardan talep edilir (CMK md.251/2). Tebligatın gönderileceği kişiler, kanunda sanık, mağdur ve şikayetçi olarak belirlenmiştir. Kendilerine tebligat yapılan sanık, mağdur ve şikayetçi tebliğ tarihinden itibaren 15 günlük süre içerisinde yazılı olarak savunmalarını ve beyanlarını mahkemeye sunabilirler. Tarafların sözlü olarak savunma yapması veya beyanda bulunması gibi bir durum söz konusu değildir. Belirlenen 15 günlük süre içinde tarafların yazılı olarak savunma yapması veya beyanda bulunmaları zorunlu değildir.

Ayrıca ilgililere tebliğ edilen iddianamede yer alan suçlamalar açık ve anlaşılır olmalı, sanığın savunma hakkı kısıtlanmamalıdır.²² Doktrinde, kişinin ifadesi alınmaksızın hakkında iddianame düzenlenmesinin mümkün olması karşısında, sanığın hakkındaki suçlamalardan ilk olarak bu tebligatla haberdar olma ihtimalinin bulunduğu; bu nedenle sanığın yalnızca yazılı savunma yapabilmesinin yeterli olmadığı şeklinde görüşler bulunmaktadır²³. Bu bağlamda silahların eşitliği ilkesi kapsamında hakkındaki isnadı ve haklarını öğrenebilmesi bakımından sanığa suçlamaların sözlü olarak bildirilmesinin sağlanması gerektiği de bildirilmektedir.²⁴ Kanaatimizce basit yargılama usulünün cezai uyuşmazlıklarda bir alternatif olarak çözüm yöntemi olması ve yargılamaların hızlı olarak yürütülmesi amacıyla getirilen bir kurum olması nedeniyle kanun koyucunun yazılı beyan veya savunma hakkı tanınmasının yerinde olduğu kanaatindeyiz.

²² Karakehya ve Tuncer, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s.142.

²³ Yılmaz ve Apiş, Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi, s.90.

²⁴ Yılmaz ve Apiş, Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi, s.90.

D. Değerlendirme Aşaması

Mahkeme basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verdikten ve taraflara tebligat çıkarıp onların görüşünü aldıktan sonra tekrardan dosyayı inceler ve kararını verir. Basit yargılama usulünün uygulanmasına karar veren mahkemenin mahkumiyet kararı vermesi gibi bir zorunluluk söz konusu değildir. Mahkeme, dosyadaki delillerin durumuna göre 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 223.maddesinde belirlenen kararlardan birini verebilir (CMK, md.251/3). Kanun metninde yer alan *verebilir* ifadesiyle kanun koyucunun aslında verir şeklinde emredici bir hükme yer verdiğini ifade etmemiz gerekir²⁵. Mahkemenin CMK'nın 223.maddesinde düzenlenen kararlar dışında bir başka karara hükmedebilmesi teknik olarak mümkün değildir²⁶. Bu noktada mahkeme değerlendirme aşamasında mahkumiyet kararı verebileceği gibi suçun oluşmadığı, sanığın eyleminin sabit olmaması veya sanığın suçu işlemediğinin sabit olması gibi gerekçelerle beraat kararı verebilir. Yine aynı şekilde mahkeme şikayete tabi bir suçla ilgili olarak şikayetçinin şikayetini geri alması gerekçesiyle düşme kararı da verebilir. Bu durumda kanun koyucunun sanık hakkında yazılı olarak açıkça istemediğini belirtmediği müddetçe 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 231.maddesinde düzenlenen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı vermesinde olduğu gibi şikayet yokluğu nedeniyle düşme kararı verilebilmesini sanığın kabulüne bağlamadığını da anlamamız gerekir (CMK, md.251/4).

Basit yargılama usulüne göre verilen kararlar itiraz yolu düzenlendiğini ifade etmemiz gerekir. Bu noktada kararın türü önemli olmaksızın basit yargılama usulünün uygulanması neticesinde verilecek olan karara karşı itiraz edilebileceğini ifade etmemiz gerekir²⁷. Bu noktada kesin nitelik taşıyan kararlar için de itiraz yolunun açık olduğunu ifade etmemiz gerekir (CMK, md.252/1). Örneğin 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 272/3-a maddesine göre doğrudan verilen 3.000 tl altındaki para cezalarına konu olan mahkumiyet hükümlerinin kesin

²⁵ Yılmaz ve Apiş, Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi, s.91.

²⁶ Yılmaz ve Apiş, Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi, s.91.

²⁷ Karakehya ve Tuncer, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s.164.

nitelik taşıdığını ancak basit yargılama usulü uygulanarak verilen doğrudan nitelikteki para cezasının kanun koyucunun basit yargılama usulü için yaptığı özel düzenleme kapsamında itiraz yoluna tabi olduğunu belirtmemiz gerekir.

Buradaki itirazın özel bir itiraz yolu olduğunu, Basit yargılama usulü kapsamında mahkemelerce verilen kararların itiraz yasa yoluna tabi olduğunu ifade etmemiz gerekir. Bu noktada 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 252. Maddesinde "251 inci madde uyarınca verilen hükümlere karşı itiraz edilebilir. Süresi içinde itiraz edilmeyen hükümler kesinleşir." şeklinde düzenleme söz konusudur. İtiraz kanun yolunun 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 267 vd. maddelerinde düzenlenen itiraz yolundan farklı olduğunu ifade etmemiz gerekir. Basit yargılama usulü açısından düzenlenen itiraz, özel bir itiraz yoludur²⁸. İtiraz yasa yolu normalde hüküm niteliğindeki kararlar için düzenlenmemiştir²⁹. Kanun koyucunun Basit Yargılama Usulü için düzenlediği itiraz için kanunda bir süre öngörmemiş olması durumu söz konusu olduğu için basit yargılama usulünün uygulanması sonucunda verilen kararlara karşı 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 267.maddesinde öngörülen 7 günlük itiraz süresinin kıyasen kabul edildiğini ifade etmemiz gerekir.³⁰ Basit yargılama usulünün uygulanması sonucunda verilen kararlara itiraz edilmesi sonrasında itiraza konu olan dosya bir başka yargı merci tarafından esas veya usul bakımından incelenmeyecektir ve kararı veren mahkemeye yapılacaktır. Bu noktada basit yargılama usulünün uygulanması sonucunda verilen karara itiraz edilmesi durumunda mahkeme basit yargılama usulünün uygulanmasından vazgeçecek olup yargılamayı yeni esas almak suretiyle genel hükümlere göre yürütecektir (CMK, md.252/1). İtiraz üzerine mahkeme artık söz konusu dosya için genel yargılama usullerine göre yargılama yapacaktır³¹. Ayrıca mahkemenin önceki kararı ile bağlı olmadığını ifade etmemiz gerekir. Bu bağlamda daha önce basit

²⁸ Karakehya ve Tuncer, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s.165.

²⁹ Yılmaz ve Apiş, Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi, s.97.

³⁰ Karakehya ve Tuncer, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s.168.

³¹ Yılmaz ve Apiş, Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi, s.98.

yargılama usulünü uygulayarak mahkumiyet kararı veren mahkeme, basit yargılama usulüne itiraz sonrasında yapacağı genel yargılama sonucunda beraat kararı verebilecektir³². Tabi daha önce verdiği kararlar rengini belli eden mahkemenin, verdiği karara itiraz edilmesi neticesinde yeniden yargılama yapacak olmasının gerek temel muhakeme hukuku ilkeleri gerekse de adil yargılanma hakkı açısından sorunlu birçok yönünün olduğunu ifade etmemiz gerekir.

Basit yargılama usulüne göre verilen karara karşı, süresi içerisinde itiraz edilmemesi veya itiraza yetkili olmayan kişilerce itiraz edilmesi durumunda itirazın reddedilebileceğini ifade etmemiz gerekir (CMK, md.252/6). Yine aynı şekilde mahkemelerin basit yargılama usulünün uygulanması yönünde karar almaları sonrasında nihai kararı vermeden önce gerekçesini belirtmek suretiyle basit yargılama usulünden dönebileceğini ve bu karara karşı herhangi bir yasa yolunun olmadığını ifade etmemiz gerekir (CMK, 251/6).

III. BASİT YARGILAMA USULÜNDE HAKİMİN İHSAS-I REYİ

A. Hakimlerin Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı

Bağımsızlık ve tarafsızlık kavramı denildiği zaman, akla ilk gelenin hakimler olduğu kanaati öne çıkan görüştür. Hakim ise, ceza muhakemesinde yargılama faaliyetini yürüten ve iddia ve savunma makamlarının görüşlerinin sentezini yaparak karar veren kişidir³³. Hakimlerin karar merci olması ve yargılama bakımından son noktayı koyan makam olması bu görüşü haklı çıkararak gerekçeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerçekten de karar merci sıfatına sahip olan hakimlerin, bağımsız ve tarafsız kararlar vermeleri adaletin tecelli etmesi açısından olmazsa olmazdır. Hakimlerin de birer insan olduğu düşünüldüğünde elbette ki her bir birey gibi hakimlerin de siyasi, etnik, ideolojik vb. düşünceleri ve yönelimleri olabilir. Bir hakimın siyasi ideolojisinin olması o hakimın bağımsız veya tarafsız davranmayacağı

³² Karakehya ve Tuncer, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s.173.

³³ Centel ve Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku.s.686.

anlamına gelmez. Özellikle tarafsızlık kavramı ile hakimlerden beklenenin, hakimlerin kararlarında herhangi bir kişi, düşünce, ideoloji vb. etkisi altında kalmadan karar vermeleridir. Bu noktada bağımsız ve tarafsız hakimden anlaşılması gerekenin, kimseden emir almama ve objektif davranma olduğunu ifade etmemiz gerekir³⁴.

Devlet olmanın en temel özelliklerinden biri, adalettir. Eğer devlet kendi içerisinde vatandaşlarına gerekli adalet mekanizmalarını kuramaz veya kursa bile ona işlerlik kazandıramazsa devlet olma vasfını yerine getirememiş olur. Devletin bu vasfını yerine getirememesi getirirse bile bağımsız ve tarafsız davranmaması durumunda devletin oluşturduğu boşluğu adına mafya denilen suç örgütleri doldurması olasılığı oldukça yüksektir³⁵. Bunun olmazsa olmazı ise, iyi bir adalet mekanizmasının yanında bu mekanizma içerisinde yer alan kişilerin bağımsız ve tarafsızlıklarının sağlanmasıdır. Zira en küçük yabancı bir unsurun müdahalesi ile bile bozulan kurum, adalettir.³⁶ Yargı bağımsızlığı, anayasal demokrasinin temel ilkelerinden biridir ve yargıçların ifa ettikleri görev dolayısıyla maruz kalabilecekleri baskı ve müdahalelere karşı kurumsal ve anayasal olarak korunması anlamına gelmektedir³⁷.

Bağımsızlık ve tarafsızlık birbirleriyle yakından ilişkili; ancak birbirinden farklı iki kavramdır. Mahkemenin bağımsızlığı, tarafsızlığının ön şartıdır ve tarafsızlıktan daha soyut bir anlam içerir. Bağımsızlık, mahkemenin genel olarak yasama, yürütme, yargı ve dış etkilere karşı korunmasını ifade ederken, tarafsızlık somut olay bakımından mahkemenin uyuşmazlığın tarafları arasında yanlı olmamasını ifade eder.³⁸ Hakimlerin bağımsızlığı ve tarafsızlığı ise tek bir dosya ya da uyuşmazlık bakımından değil, hakimin önüne gelen tüm uyuşmazlıklar açısından var olması gereken durumlardır. Yani bir hakimin tek bir uyuşmazlıkta tarafsız davranması diğer başka bir uyuşmazlıkta ise taraflı

³⁴ Hakan Hakeri, Yener Ünver, Ceza Muhakeme Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s.59.

³⁵ Kurtuluş Tayanç Çalışır, Teoride ve Pratikte Yargı Bağımsızlığı, Adalet Yayınları, Ankara, 2016, s.319.

³⁶ Nevzat Toroslu , Metin Feyzioğlu, Ceza Muhakemesi Hukuku, Savaş Yayınevi, Ankara, 2015, s.97.

³⁷ Peri Uran Murphy, Teorik Çerçeve de Türkiye’de Yargı Bağımsızlığı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016, s.18.

³⁸ Karakehya ve Tuncer, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s.144.

olması gibi bir durum söz konusu değildir. Gerçek anlamda adaletin yerine getirilmesi ve mahkemelerin vermiş olduğu kararların gerek uyumsuzluğun tarafları gerekse de kamuoyu açısından tatmin edici olması için karar merci olan hakimlerin bağımsız ve tarafsız olması oldukça önemlidir. Adaleti mahkemelerde bulamayan insanlar kendi adaletlerini kendileri tesis etmek isterler ki o zaman devlet, devlet olma fonksiyonunu kaybetmiş olur. Yine yargı bağımsızlığı hakimlere kişisel olarak sağlanan bir ayrıcalık olmayıp hakimlerin ifa ettikleri görevlerini tam olarak sağlayabilmesi bakımından sağlanan mesleki bir zorunluluktur³⁹.

Türk Hukukunda hakimlerin bağımsızlığını ve tarafsızlığını sağlamaya yönelik gerek anayasal gerekse de yasal birçok düzenlemeye yer verilmiştir. Anayasamızın 138 ve 139.maddelerinde mahkemelerin bağımsızlığı ile hakimlik ve savcılık teminatından bahsedilmiştir. Anayasamızın 138.maddesinin 1.fıkrasında “*Hakimler görevlerinde bağımsızdırlar, Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdan kanaatlerine göre hüküm verirler.*” hükmüne yer verilmiştir. Yine söz konusu maddenin devam hükümlerinde de hakimlerin bağımsızlığı ve tarafsızlığı kavramlarının sağlanmasına yönelik olarak düzenlemeler yapıldığını Anayasamızın 139.maddesinde ise hakimlerin ve savcılarının mesleki teminatlarından söz edildiğini ve bunların anayasal güvenceye oturtulduğunu ifade etmemiz gerekir. Konu başlığımızın başında da belirttiğimiz gibi anayasa koyucunun da bağımsızlık ve tarafsızlık kavramları denildiği zaman hakimleri kastettiğini anlamış bulunmaktayız. Ayrıca anayasa koyucunun hakimlik ve savcılık mesleğine anayasal teminatlar getirerek bu mesleklerin ne kadar önem taşıyan meslekler olduğunu ve bu meslekleri icra eden kişilerin adaleti sağlamaları için belirli güvencelere sahip olması gerektiğini kabul ettiğini görmekteyiz. Yine anayasal koyucunun Anayasamızın 9.maddesinde “*Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır.*” hükmünde bağımsız mahkemeler tabirini kullanmasında da mahkemelerin her zaman tek hakimle teşekkül etmediklerini düşünerek bağımsızlığın aynı zamanda karar veren mahkemedeki tüm hakimler için de geçerli olduğunu vurgulamıştır⁴⁰.

Hakimlerin bağımsızlığının ve tarafsızlığının sağlanmasına yönelik olarak birçok uluslararası belge söz konusudur. Ülkemizce de

³⁹ Murphy, Teorik Çerçeve de Türkiye’de Yargı Bağımsızlığı, s.20.

⁴⁰ Centel ve Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku.s.688.

kabul edilen ve yürürlükte olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6.maddesinin 1.fikrasında “*Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir.*” şeklinde düzenlenmiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, mahkemelerin yasama ve yürütme organlarından ve taraflardan bağımsız olmaları gerektiğini kabul etmiştir. Bunun ise, mahkeme üyelerinin görevlerini yaparken emir ve talimat almamalarını ve hesap verme durumunda kalmamalarını ifade ettiğinin belirtmiştir⁴¹. Yine yargı bağımsızlığının ve tarafsızlığının sağlanmasının hakimlerin atanma biçimleri, görev süreleri, dış etkilere karşı güvencelerinin varlığı ve dışarıdan görünüşleri gibi belirli kriterler getirerek mahkemelerin bağımsız ve tarafsız davranıp davranmadıklarını değerlendirme yoluna gitmiştir⁴². Bu noktada Aihm İncal/Türkiye davasında, yüksek mahkemenin bir mahkemenin bağımsız ve tarafsızlığı ile ilgili karar verirken mahkeme üyelerinin atanma şekline, görev sürelerine, dış baskılara karşı güvence ve bağımsızlık görüntüsü verip vermediği gibi konulara dikkat ettiğini belirterek ülkemizde daha önce faaliyet yürüten Devlet Güvenlik Mahkemelerinde görev yapan askeri hakimlerin statülerinin bağımsızlık ve tarafsızlık konuları hakkında bazı güvenceler sağladığını saptamıştır. Bu kişilerin sivil hakimlerle aynı eğitimi aldıklarını ve sivil hakimlerle aynı anayasal güvencelerden faydalandıklarına kanaat getirerek Devlet Güvenlik Mahkemelerinin askeri hakimlerinin sözleşmenin 6.maddesine aykırı faaliyet yürütmediklerine kanaat getirmiştir⁴³.

Hakimlerin tarafsızlığını sağlamak için alınan hukuki düzenlemelerin yanı sıra, hakimler için uymaları gereken bazı etik ilkeler de geliştirilmiştir. Etik, iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayırmaya

⁴¹ Centel ve Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku.s.689.

⁴² Centel ve Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku.s.689.

⁴³ Kararın ayrıntısı için (İncal/Türkiye, B.no:18 22678/93,09/06/1998)”. HUDOC, European Court of HumanRights, [https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22fulltext%22:\[%22incal%22\],\[%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22fulltext%22:[%22incal%22],[%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 30/06/2023)

yarayan davranış kıstası olarak tanımlanmaktadır⁴⁴. Bu noktada Birleşmiş Milletler'in 2001 yılı Şubat ayında Hindistan'ın Bangolar şehrinde düzenlediği toplantıda "Yargısal Tutarlılığın Kuvvetlendirilmesi Hakkındaki Yargı Grubu tarafından kabul edilen ve Hakimler ve savcılar Kurulu tarafından da 30714 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Türk Yargı Etiği Bildirgesinde kabul ettiği ilkelerden olan bağımsızlık ve tarafsızlığın, hukukun üstünlüğünün önkoşulu ve yargı bağımsızlığının garantisi olduğu belirtilmiştir. Yine Türk Yargı Etiği Bildirgesinde tarafsızlığın, yargı görevinin doğru bir şekilde yerine getirilmesinde etkili olduğu belirtilmiştir. Ayrıca tarafsızlığın sadece mahkemelerce verilen kararlardan anlaşılmasının yeterli olmadığını tarafsızlığın karar verilirken ki süreç açısından da geçerli olduğu kabul edilmiştir⁴⁵.

Yine hakimlerin bağımsızlığının ve tarafsızlığının sağlanması için 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda da düzenlemeler yapıldığını ifade etmemiz gerekir. Hakimlerin bağımsız ve tarafsız davranamayacaklarının kanun koyucu tarafından kabul edildiği bazı uyuşmazlıklarda hakimlerin bizzat kendilerinin çekinmesi gerektiği ayrıca hakimlerin çekinmemesi durumunda dosyanın taraflarının her aşamada ileri sürebileceği yasaklılık hallerinin olduğunu ifade etmemiz gerekir (CMK, md.22). Örneğin, hakimın sanığın kardeşi olması, sanığın eşi olması veya dosyanın tarafı ile arasında vesayet veya kayımlık ilişkisinin bulunması durumunda hakimın dosyada yasaklı olduğunu ve o dosyadan çekinmesi gerektiğini ifade etmemiz gerekir. Yine kanun koyucu tarafından 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 22.maddesinde sayma suretiyle belirlenen yasaklılık halleri dışında kalan ancak hakimın bağımsız ve tarafsız davranamayacağı şüphesinin gerek dosya taraflarında gerekse de hakimın kendisinde oluşması durumunda da hakimın kendisinin çekinmesi veya hakimın çekinmesinin taraflarca istenebilmesi mümkün ve olanaklıdır (CMK, md.25). Bir hakim, önüne gelen dosyada gerekçesini belirtmek suretiyle bağımsız ve tarafsız

⁴⁴ Aydın İnyet, Akademik Etik adlı kitabından aktaran Gökçen Topuz ve Belkıs Konan, "Geçmişten Günümüze Türk Hukukunda Hakimın Tarafsızlığı", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Aralık, 2017, s.786.

⁴⁵ Türk Yargı Etiği Bildirgesinin tamamı için Bkz:<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/03/20190314-4.pdf>, Erişim Tarihi:30/06/2023.

davranamayacağına kanaat getirdiği takdirde yargılamadan çekinmesi oldukça önemlidir. Böyle bir davranışta bir hakimın bulunabilmesi kadar böyle bir duruma hukuk sisteminde imkan tanınması da gayet yerindedir. İnsan oldukları unutulmaması gereken hakimlerin, kanun koyucu tarafından hangi durumlarda bağımsız davranabilecekleri hangi durumda davranmayacaklarını kabul etmek onları robotlaştırmak anlamına gelmektedir ki bu da eşyanın tabiatına uygun değildir.

B. İhsas-ı Rey Kavramı ve Hakimın Tarafsızlığı ile İlişkisi

İhsas-ı Rey, en bilinen tanımıyla bir hakimın yargılamaya konu dosya ile ilgili karardan önce rengini belli etmesi demektir. Hakimlerin, yargılama süresince kararlarını açıklamadan önce ne yönde karar vereceklerini söylememeleri veya kararlarını belli edecek söylem ve eylemlerden kaçınmaları gerekmektedir. Bunun aksi durumda zaten yargılama faaliyetinin yapılmasının bir kıymeti kalmayacaktır. Bu noktada hakimlerin karar vermeden önce kararlarını belli edecek sözlerden ve eylemlerden kesinlikle kaçınması gerekmektedir. Örneğin hakimlerin, sanığa duruşmada sorgu sırasında, suçu neden işledin, neden böyle fiili yaptın gibi sorular sormaması ve bu şekilde kişiyle ilgili peşin hüküm veren sorgu tarzlarından kaçınması gerekmektedir. Yine aynı şekilde hakimlerin yargılamayla ilgili hüküm vermeden önce yargılamanın devamı açısından vermiş olduğu ara kararlarında da yargılamanın tarafları ile ilgili peşin hüküm verdiği izlenimi uyandırır söylemlerden kaçınması gerekir⁴⁶. Örneğin tutuklama veya tahliye kararı veren bir hakimın kararının gerekçesinde suçu işlediği anlaşılan veya işlemediği anlaşılan gibi değerlendirmelerden kaçınması gerekir.

Hakimin bakmakta olduğu davayla ilgili önceden kanaatini belli etmemiş olması (ihsas-ı reyde bulunmaması) da tarafsızlığın önemli gereklerindedir. Nitekim hakim, kanaatini hükmüyle ortaya koyar, o zamana kadar kanaatini ortaya koyması, yargılamanın kalan kısmında yapılacak faaliyetleri neredeyse anlamsız kılacaktır. Bu durum yargılamanın sıhhatini etkileyecek, verilecek karar ne kadar doğru olsa da tarafların ve kamuoyunun mahkemeye güvenini zedeleyecektir. Bu nedenle mahkemeler özellikle ara kararlarını verirken “suçu işlediği

⁴⁶ Karakehya ve Tuncer, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s.144.

anlaşıldığından”, “suçu işlediğini gösteren kesin deliller bulunduğu” gibi ifadeler kullanmamalıdır. Aksi takdirde hem sanığın suçsuzluk karinesini ihlal etmiş olacaklar hem de ihsas-reyde bulunmak suretiyle tarafsızlıklarını kaybedeceklerdir.⁴⁷

Bu noktada hakimlerin tarafsızlığının en önemli göstergelerinden birinin, hakimlerin yargılama müddetince ihsas-reyden kaçınmaları olduğunu ifade etmemiz gerekir. Gerçekten de yargılama süresinde karar aşamasından önce hakimlerin kararlarını belli edecek söylem ve eylemlerde bulunmaları hakimlerin tarafsız davranmadığını da gösterecektir⁴⁸. Tabi Türk Ceza Sisteminde suçların kamusal yönünün bulunduğu düşünülse bile mağdurun doğrudan kamu yani toplum olduğu suçlarda da hakimın sanık olarak yargılanan kimseye karşı ihsas-ı reyde bulunması durumunda kamunun yanında bulunduğunu yani tarafsız davranmadığını düşünüleceğini ifade etmemiz gerekir. Ceza yargılamalarında suçların mutlaka bir mağduru vardır. Bu bazen gerçek kişiler olur bazen de tüzel kişiler olur. Bu noktada tüm uyuşmazlıklarda yani ihtilaflarda olduğu gibi ceza yargılamalarının da mutlaka iki tarafı vardır. Bu noktada hakimlerin yargılama müddetince taraflar arasındaki menfaat dengesini çok iyi bir şekilde gözetmeleri ve mümkün olduğunca tarafların güvenini zedeleyecek davranışlardan kaçınmaları gerekmektedir.

C. Basit Yargılama Usulü Uygulamalarında Hakimın İhsas-ı Rey Sorunu

7188 sayılı yasa ile birlikte Türk Ceza Hukuku sistemine giren Basit Yargılama Usulü ile bazı suçlar için ceza yargılamalarının daha hızlı ve etkin bir şekilde çözümlenmesi amaçlanmış ve bu şekilde hem mahkemelerin iş yüklerinin azaltılması hem de daha makul sürede yargılamaların gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Bu usulün kovuşturmayaya alternatif bir yöntem olmadığını alternatif bir kovuşturma yöntemi olduğunu ifade etmemiz gerekir⁴⁹. Bu kurumun yargılamaları

⁴⁷ Karakehya ve Tuncer, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s.170.

⁴⁸ Merih Öden, Anayasa Yargısında Yargıcın veya İşe Bakamaması, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 1993, s.64.

⁴⁹ Yavuz, Ceza Muhakemesinde Kovuşturmayaya Alternatif Yöntemler.,305.

hızlandırması ve yargı mercilerinin iş yüklerini azaltmasının yanında özellikle adil yargılanma hakkı gibi birçok temel yargılama haklarının uygulanması açısından sorunları da beraberinde getirdiğini çalışmamızın önceki bölümlerinde detaylı olarak dile getirmiştik. Özellikle kanun koyucunun basit yargılama usulü ile ilgili olarak getirmiş olduğu bazı düzenlemelerin hakim karar vermeden önce kararının rengini belli etmesine neden olduğunu, bu hususun da en başından adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ifade etmemiz gerekir.

Basit yargılama ile ilgili olarak 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 251/2.maddesinde “*Basit Yargılama Usulünün uygulanmasına karar verildiği takdirde mahkemece iddianame; sanık, mağdur ve şikayetçiye tebliğ edilerek, beyan ve savunmalarını on beş gün içinde yazılı olarak bildirmeleri istenir. Tebligatta duruşma yapılmaksızın hüküm verilebileceği hususu da belirtilir.*” hükmü yer almaktadır. Bu hükümlerle ilgili basit yargılama usulünde ihsas-reye ilişkin sorunların çıkması kaçınılmazdır⁵⁰. Bir görüşe göre bu usule başvurulup başarısızlıkla sonuçlandıktan sonra normal soruşturma ve kovuşturma usulüne dönülmektedir. Bu nedenle usul başarısızlıkla sonuçlandıktan sonra geri dönüşlerde dosyanın başka savcı veya hakime yönlendirilmesi hususunda yasal değişiklik yapılmalıdır.⁵¹ Diğer bir görüşe göre ise, bu madde kapsamında tebligatın yapılması aynı zamanda hakimde kanaatin oluştuğunu göstermektedir. Ancak kanaatin hangi yönde olduğu konusunda söz konusu tebligattan bir sonuca varılamaz. Hakim mahkumiyet mi, beraat mi yoksa diğer hüküm çeşitlerinden birini mi kuracağı belli değildir. Bu nedenle söz konusu tebligatın çıkarılması ihsas-ı rey değildir.⁵² Kanaatimizce basit yargılama usulünün uygulanması yönünde karar veren hakim, tebligat prosedürü tamamlandıktan sonra ceza muhakemesi kanununda belirtilen kararlardan birine hükmedebilmesi dikkate alınarak, bu düzenlemenin hakim ihsas-ı reyde bulunduğu sonucunu doğurmayacağını düşünmekteyiz.

⁵⁰ Karakehya ve Tuncer, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s.170.

⁵¹ Ahmet Kezer, 30 Soru ve Yanıtta Seri Muhakeme Usulü ve Basit Yargılama Usulü, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, s.127.

⁵² Karakehya ve Tuncer, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s.147.

Nitekim Anayasa Mahkemesi de somut norm denetimi kapsamında kendisine 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 251/2.maddesinin Anayasaya aykırı olduğu iddialarıyla ilgili olarak yapılan başvuru neticesinde yapmış olduğu inceleme sonucunda söz konusu yasa maddesini “...*Bu bağlamda basit yargılama usulüne göre yürütülen davada mahkemenin basit yargılama usulü hükümlerinin uygulanmasından vazgeçerek genel hükümlere göre yargılamaya devam etmesi ya da basit yargılama usulü kapsamında verilen kararın tebliğiyle belgelerin içeriği hakkında bilgi sahibi olan tarafların karara itiraz etmesiyle yapılacak duruşmada savunma ve beyanlarını dile getirmelerine engel bir durumun bulunmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde basit yargılama usulünün uygulanması sırasında ilgili kurum ve kuruluşlardan temin edilen bilgi ve belgelere karşı taraflara bilgi sahibi olma ve bunlara karşı görüş bildirme imkânının tanınmadığı söylenemez...Bu itibarla sanık, mağdur ve şikâyetçinin savunma, beyan ve itirazlarını huzurda ileri sürmelerine, ilgili kurum ve kuruluşlardan getirilen belgelerin içeriğinden bilgi sahibi olmalarına ve bunlara karşı görüş bildirmelerine imkân tanımadan on beş günlük süre içinde yapılacak yazılı beyan ve savunmaya göre karar verilebilmesini öngören kuralların davaların makul sürede sonuçlandırılarak ceza yargılama sisteminin hızlı ve etkin bir şekilde işlemesi amacını sağlama bakımından adil yargılanma hakkına ölçüsüz bir sınırlama getirdiği söylenemez....” gerekçesiyle Anayasanın 13, 36 ve 141.maddelerine aykırı olarak kabul etmemiştir⁵³. Açıkladığımız gerekçelerle Anayasa Mahkemesinin bu kararının yerinde olduğu kanaatindeyiz.*

Basit yargılama usulüyle ilgili olarak hakimın ihsas-ı reyde bulunduğuyla ilgili tartışmalara konu olan bir diğer düzenleme ise, 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 252/2.maddesidir. 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 252/2.maddesine göre “*İtiraz üzerine hükmü veren mahkemece duruşma açılır ve genel hükümlere göre yargılamaya devam olunur. Taraflar gelmese bile duruşma yapılır ve yokluklarında 223 üncü madde uyarınca hüküm verilebilir. Taraflara gönderilecek*

⁵³ Anayasa Mahkemesi Başkanlığı, 22/06/2023, 2020/79 Esas 2023/113 Karar, <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2023/113>, Erişim Tarihi:11/10/2023.

davetiyede bu husus yazılır. Duruşmadan önce itirazdan vazgeçilmesi halinde duruşma yapılmaz ve itiraz edilmemiş sayılır.” şeklindedir. Burada kanun koyucu Basit yargılama usulü kapsamında mahkemeye verilen karara dosya taraflarınca itiraz edilebileceğini düzenlenmiştir. Ancak buradaki itirazın 5271 sayılı CMK'nın 267 vd. maddelerinde düzenlenen itirazdan farklı olup mevcut bir karara karşı eşit derecede veya üst derecedeki bir başka makamın kararı denetlemesi için düzenlenen itiraz yolu değildir⁵⁴. Basit yargılama usulüne özgü olarak düzenlendiği anlaşılan itiraz usulünde, bu usul kapsamında verilen karara karşı yapılmadığında kararın kesinleşmesine yol açan veya itiraz edildiğinde ise hükmü veren mahkeme bu kez duruşma açarak daha önce dosya üzerinde sürdürdüğü yargılamayı duruşma açarak sürdürmesine neden olan düzenleme söz konusudur⁵⁵.

Basit yargılama usulüyle ilgili olarak kanun koyucunun yapmış olduğu düzenlemeler içerisinde hakimın ihsas- reyde bulunduğu düşüncesinin oluşmasına sebebiyet verebilecek en sıkıntılı maddenin bu madde olduğunu düşünmekteyiz. Hakimın önüne gelen bir dosyada karar vermesinden sonra verilen karara yönelik olarak öngörülen itiraz yolu sonucunda dosyanın başka bir merciye değil de kararı veren mahkemeye yapılması yargılama mantığı açısından oldukça sıkıntılıdır. Elbette insanın olduğu her yerde olduğu gibi yargı alanında da hata yapılması kaçınılmazdır ancak hatayı yapan kişinin hatasını kabul ederek kararını düzeltme yoluna gitmesi ise, pek karşılaşılan bir durum değildir⁵⁶. Bu noktada bu düzenlemenin hatalı olmuştur. Çünkü bu usul uygulanarak verilen karara karşı derece kanun yolunun yaratılmaması ve kanun yollarındaki aktarma ilkesinin gözardı edilmesi ve hükmü veren merciinin kendi kararını itiraz mercii olarak denetlemesi, kanun yollarının mantığına ve hak arama özgürlüğüne kesin bir biçimde aykırıdır⁵⁷. İtiraz usulünün bu haliyle adeta göstermelik bir kanun yolu olduğu ve esasında

⁵⁴ Yener Ünver, Hakan Hakeri, Ceza Muhakemesi Hukuku, (3 Cilt), Adalet Yayınevi, Ankara, 2023, s.2259.

⁵⁵ Ünver ve Hakeri, Ceza Muhakemesi Hukuku, (3 Cilt), s.2259.

⁵⁶ Karakehya ve Tuncer, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s.170.

⁵⁷ Ünver ve Hakeri, Ceza Muhakemesi Hukuku, (3 Cilt), s.2259.

bu düzenleme ile bir mahkemenin basit yargılama usulüne göre vermiş olduğu karara karşı kanun yolunu fiilen kapattığı anlaşılmaktadır⁵⁸.

Kanun koyucunun basit yargılama ile ilgili olarak verilen karar neticesinde söz konusu karar için öngördüğü yasa yolunun yine kararı veren mahkeme ve kararı veren hakim olması, uygulamada birçok sorunu da beraberinde getirecektir. Bu sorunlardan en önemlisi, basit yargılama usulüne göre verilen karara, taraflardan birinin itirazı sonucunda söz konusu dosyanın genel esaslara göre yeniden aynı hakim tarafından ele alınacak olması nedeniyle dosyanın tarafları açısından yeniden yargılama yapılacak olsa bile hakimın zaten kararının belli olduğu düşüncesini doğuracaktır⁵⁹. Bu noktada dosyanın tarafları açısından basit yargılama usulüne göre hüküm kurmuş olan hakimi ikna etmek konusunda, kanaati oluşmamış diğer hakimi ikna etmekten çok daha fazla gayret ve delil göstermesi gerekeceğini düşünecektir. Daha basit anlatımla dosyanın taraflarında “*biz ne yapsak da boş*” düşüncesi oluşacaktır. Bu noktada düzenlemenin bu haliyle suçsuzluk karinesine ve hakimlerin tarafsızlığı ilkelerine aykırı olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü daha önce verdiği kararlar rengini belli eden hakimın itiraz sonrası farklı bir karar vermesi neredeyse imkansızdır⁶⁰. Bu noktada kanun koyucunun en azından itiraz üzerine kararı veren hakimın yasaklılığını öngörüp aynı mahkemede başka bir hakimın görev alabilmesini sağlayarak bu tartışmalara ve uygulamada yaşanacak sorunlara imkan vermemiş olması gerekirdi.

Nitekim Anayasa Mahkemesi de söz konusu 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 252/2.maddesinin iptali istemiyle yapılan başvuru neticesinde söz konusu düzenlemenin “*..Kanun'un 252. maddesinin (3) numaralı fıkrasına göre, Mahkeme itiraz üzerine karar verirken, 251. madde kapsamında basit yargılama usulüne göre verdiği hükümle bağlı değildir. Ayrıca sanığın basit yargılama usulü kapsamında verilen karara itiraz etmesi hâlinde Kanun'un 251. maddesinin (3) numaralı fıkrasında öngörülen indirimden yararlanmaması da mümkün değildir. Mahkemenin usul kapsamında ilk aşamada verdiği kararlar bağlı olmaması ve sanığın itirazı hâlinde indirim oranının korunmamasının, vekâlet ücreti, yargılama giderinin*

⁵⁸ Ünver ve Hakeri, Ceza Muhakemesi Hukuku, (3 Cilt), s.2259.

⁵⁹ Karakehya ve Tuncer, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s.170.

⁶⁰ Ünver ve Hakeri, Ceza Muhakemesi Hukuku, (3 Cilt), s.2260.

yanlış hesaplanması gibi usule yönelik basit nedenlerle karara itiraz edilmesi durumunda dahi beraat eden sanığın cezalandırılması ya da önceki cezaya göre daha ağır cezaya hükmedilmesi gibi aleyhe sonuçlar doğurması söz konusu olabilir. Ayrıca itiraz üzerine her şartta yargılamanın duruşmalı yapılmasının sonuçlarından birisi de usule ilişkin basit hatalar nedeniyle yapılan itirazın sanık dışındaki kişiler (Cumhuriyet savcısı, şikâyetçi, mağdur) tarafından ileri sürülmesi hâlinde basit yargılama usulü kapsamında verilen hükümde sanık hakkında öngörülen indirim korunmaması ihtimalidir. Çünkü 252. maddenin (3) numaralı fıkrasına göre, sanık hakkında Kanun'un 251. maddesi kapsamında verilen kararda beraat kararı gibi suçluluk tespitinin yapılmadığı hâllerde indirim uygulanmadığından itiraz üzerine yapılan yargılamada verilecek mahkûmiyet kararında dörtte birlik indirimin uygulanmaması sonucu ortaya çıkacaktır. Başka bir ifadeyle basit yargılama usulünün ilk aşamasında suçluluk tespiti yapılmayan kararlar açısından, itirazın sanık dışındaki yargılama sùjeleri tarafından ileri sürüldüğü hâllerde ilk aşamada verilen hükümde dörtte bir oranında indirimin uygulanmadığı için itiraz üzerine verilen mahkûmiyet kararında anılan indirimin korunması da söz konusu olmayacaktır. Dolayısıyla kural kapsamında duruşma yapılmasını gerektirmeyen basit nitelikte usule ilişkin itirazlarda dahi yargılamanın duruşmalı yapılmasının sanık açısından doğuracağı sonuçlar adalet ve hakkaniyet ölçütleriyle bağdaşmamaktadır. Bu yönüyle kural, hukuk devleti ilkesine aykırılık teşkil etmektedir...” gerekçeleriyle söz konusu kanun maddesinin iptaline karar vermiştir⁶¹.

Yüksek Mahkeme, söz konusu iptal kararının Resmi Gazete’de yayımlanma tarihi olan 11/10/2023⁶² tarihinden itibaren 9 ay sonra yürürlüğe gireceğini belirtmiştir. Söz konusu iptal kararına konu olan yasa maddesi ile ilgili olarak yasama organı tarafından mutlaka bir düzenleme yapılacaktır. Nitekim bu konuda kamuoyunda 8.Yargı Paketi olarak adlandırılan ve 16/02/2024 tarihinde TBMM meclis başkanlığına sunulan taslak metinde Basit Yargılama Usulü uygulanarak asliye ceza mahkemelerince verilecek kararlara yönelik olarak “...Maddenin ikinci

⁶¹ Anayasa Mahkemesi Başkanlığı, 22/06/2023, 2020/79 Esas 2023/113 Karar, <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2023/113>, Erişim Tarihi:11/10/2023.

⁶² Söz konusu kararın Resmi Gazete içeriği için bakınız: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/10/20231011-4.pdf>.

fikrasında yapılan düzenlemeyle, basit yargılama usulüne göre verilen karara itiraz üzerine hükmü veren mahkemece dosyanın, o yerde birden fazla asliye ceza mahkemesi bulunması halinde tevzi kriterlerine göre karar veren mahkeme dışında belirlenen asliye ceza mahkemesine gönderileceği ve bu mahkemece duruşma açılarak genel hükümlere göre yargılamaya devam olunacağı kabul edilmektedir. Tek asliye ceza mahkemesinin bulunduğu yerlerde ise, aynı mahkemede yetkili başka bir hâkim varsa, bu hâkim tarafından; yetkili hâkimin bulunmaması halinde adli yargı ilk derece mahkemesi adalet komisyonu başkamınca görevlendirilen hâkim tarafından duruşma açılarak genel hükümlere göre yargılamaya devam olunacaktır. Böylelikle basit yargılama usulüne göre karar veren hakim ile genel usule göre yargılama yaparak karar verecek hakim farklı olması sağlanmaktadır...” denilmek suretiyle kararı veren asliye ceza mahkemesinin kararının sayı olarak bir üstünde bulunan asliye ceza mahkemelerinin esas alarak genel hükümlere göre yargılama yapacağı belirtilmiştir. Bulunduğu yargı yeri olarak tek asliye ceza mahkemelerinin bulunduğu yerlerde ise basit yargılama usulü kapsamında verilen karar yönelik olarak aynı yerde başka bir hakim varsa o hakim tarafından yargılamanın genel hükümlere göre yapılacağı belirtilmiştir⁶³. Bu düzenlemenin asliye ceza mahkemelerinin mevcut iş yüklerini daha da artıracak ve basit yargılama usulünün düzenleme amacına aykırı olarak asliye ceza mahkemelerinin basit yargılama usulünün uygulanmasından mahkemelerin imtina edeceklerini söylemek için kahin olmaya gerek olmadığını ifade etmemiz gerekir. Bu nedenle yasama organınca mecliste yapılacak görüşmelerde mahkemelerce basit yargılama usulü kapsamında verilen kararlara yönelik olarak Anayasa Mahkemesinin 5271 sayılı CMK'nın 231/12.maddesi ile ilgili vermiş olduğu iptal kararı⁶⁴ içeriğine göre 5271 sayılı CMK'nın 272 vd.

⁶³ Söz konusu taslak kanun metni için bakınız: <https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D28/Y2/T2/WebOnergeMetni/6e8b6477-2942-49d1-acf1-cfa13bcac252.pdf>

⁶⁴ Yüksek Mahkeme uygulamada sıklıkla karşılaşılan ve adeta mahkemelerce yargılamaları sonlandırmak için bir joker görevi gören 5271 sayılı CMK'nın 231.maddesinde Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kurumu ile ilgili mahkemelerce verilen kararların Ağır Ceza Mahkemelerince incelemesine konu olan 5271 sayılı CMK'nın 231/12.maddesini “...Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarına karşı itiraz yolunun açık olduğunu düzenleyen kural; bu kanun yoluna

maddelerinde düzenlenen İstinaf yasa yolunun uygulanması gerektiğini düşünmekteyiz.

Yine Mahkemenin basit yargılama usulünü uygulayarak vermiş olduğu karara itiraz edilmesi neticesinde genel usullere göre yapmış olduğu yargılama sonucunda vermiş olduğu kararın da genel usullere göre olağan kanun yolu denetimine tabi olduğunu ifade etmemiz gerekir (CMK, md.252/5. Olağan kanun yolu denetimi ile kastedilmek istenenin ise, itiraz, istinaf ve temyiz yolu olduğunu belirtelim. (CMK, md.260 vd.).

IV. SONUÇ

Yukarıdaki çalışmamızda Türk Ceza Hukukuna yeni bir kurum olarak giren Basit Yargılama Usulüyle ilgili olarak temel bilgiler verilmiş akabinde basit yargılama usulünün getirilmesiyle beraber bu usulle ilgili olarak kanun koyucunun yapmış olduğu düzenlemelerin özellikle hakim bağımsızlığı ve tarafsızlığı sorunu ile hakim in ihsas-ı rey konusunu üzerinde yarattığı problemler ele alınmıştır. Bakıldığı zaman uygar toplumların büyük çoğunluğunda yargılama sürelerinin uzunluğu büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Yargılama sürelerinin uzunluğu

başvuranların iddia ve delillerinin dikkate alınmasında, çatışan menfaatlerin dengelenmesinde, temel hak ve özgürlüklere yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğunun ve ölçülülüğünün belirlenebilmesinde belirli ve etkili bir denetim yolu öngörmemektedir. Bu durum temel hak ve özgürlüklere yapılan müdahalelerin giderilmesinde ve kamu gücünü kullananların keyfi davranışlarının önüne geçilmesinde bireye tanınmış olan yetkili makama başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkını ihlal etmektedir. Nitekim kuralın anılan hususları karşılayacak şekilde uygulanmadığı da görülmektedir. Doğrudan temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması rejimi ile ilgili olan bu tür bir muhakemenin yokluğu etkili başvuru hakkıyla bağdaşmamaktadır....” Gereçekleriyle iptal etmiştir. Söz konusu karar için bakınız: Anayasa Mahkemesi Başkanlığı, 20/07/2022, 2021/121 Esas 2022/88 Karar, <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2022-88-nrm.pdf>, Erişim Tarihi:11/10/2023.

gerek yargılamanın tarafları açısından gerekse de yargılama mercileri açısından ciddi bir sorun olarak kabul edilmektedir. Birçok demokratik hukuk devleti, yargılamaların uzun sürmesi sorunu ile ilgili olarak alternatif kurumlar geliştirmeye çalışmış ve bu yolla yargılama sürelerini kısaltma yoluna gitmiştir. Tabii uyuşmazlıkların alternatif çözüm yöntemleriyle çözülmesi amacıyla getirilen kurumlar gibi basit yargılama usulünün de özellikle adil yargılanma hakkı, insan hakları ve diğer birçok güvence altına alınmış olan haklarla ilgili sorunlar yaratabileceği izahı varestedir. Bu kurumların doğası gereği hızlı ve pratik yargılamalar barındırması elbette ki birçok yargılama ilkesinin ya tamamen uygulanmamasını ya da kısmen uygulanmasına neden olacağı tartışma götürmez bir gerçekliktir. Türk Hukuk Sistemine, 7188 sayılı yasa ile birlikte giren Basit Yargılama Kurumunun, her ne kadar eleştirilen ve bizce de sakıncalı görünen yanları olsa da bu kurumun mahkemelerin iş yüklerini azaltması ve daha ciddi ve ağır dosyalarda daha nitelikli ve hızlı kararlar alınmasını sağlaması noktasında yerinde bir kurum olduğunu ifade etmemiz gerekir.

KAYNAKÇA

- ALDEMİR, Hüsnü, Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.
- ALDEMİR, Hüsnü, Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.
- CENTEL, Nur, Hamide ZAFER, Ceza Muhakemesi Hukuku, Beta Yayınevi, Ankara, 2019.
- CENTEL, Nur, Hamide ZAFER, Ceza Muhakemesi Hukuku, Beta Yayınevi, İstanbul, 2020.
- CENTEL, Nur, Hamide ZAFER, Ceza Muhakemesi Hukuku, Beta Yayınevi, İstanbul, 2021.
- ÇALIŞIR, Kurtuluş Tayanç, Teorik ve Pratikte Yargı Bağımsızlığı, Adalet Yayınları, Ankara, 2016.
- DEĞİRMENCİ, Olgun, Ceza Muhakeme Hukukunda Basit Yargılama Usulü, Terazi Hukuk Dergisi, Ocak, 2020.
- DEĞİRMENCİ, Olgun, Ceza Muhakeme Hukukunda Seri Muhakeme Usulü, Ankara Batı Adliyesi Dergisi, Ocak-Haziran, 2020.
- DONAY, Süheyl, İnsan Hakları Açısından Sanığın Hakları ve Türk Hukuku, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1982.
- ERDEM, Mustafa Ruhan, Candide Şentürk, Ceza Muhakeme Hukukunda Yeni Bir Yöntem Olarak Seri Muhakeme Yöntemi, Ceza Hukuku Dergisi, Aralık, 2019.
- EREM, Faruk, Diyalektik Açısından Ceza Yargılaması Hukuku, Işın Yayıncılık, Ankara, 1986.
- ERSOY, Uğur, Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinde İtiraz Kurumuna İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 28/2.
- FEYZİOĞLU, Metin, Ceza Muhakemesinde Vicdani Kanaat, Yetkin Yayınları, Ankara, 2002.

- HAKERİ, Hakan, Yener ÜNVER, Ceza Muhakemesi Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- HARRİS, The Right To A Fair Trial in Criminal Proceedings As A Human Right, İnternational and Comparative Law Quarterly, 1967..
- GÖKCEN, Ahmet, Murat BALCI, M.Emin AKŞAHİN, Kerim ÇAKIR, Ceza Muhakemesi Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.
- GÜNGÖR, Burak, Silahların Eşitliği İlkesi ve Çelişmeli Yargılama Hakkı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2021.
- İNCEOĞLU, Sibel, İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2002.
- KARAKEHYA, Hakan, Asuman İNCE TUNCER, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, Ankara, 2021.
- KARAKEHYA, Hakan, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6.Maddesi(Adil Yargılanma Hakkı) Bağlamında Ceza Muhakemesinde Duruşma, Savaş Yayınevi, Ankara, 2008.
- KARAKEHYA, Hakan, Ceza Muhakemesinde Maddi Gerçek, Eskişehir Barosu Dergisi, Haziran, 2006.
- KATOĞLU, Tuğrul, Ceza Kanunlarının Zaman Bakımından Uygulanması, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2008.
- MURPHY, Peri Uran, Teorik Çerçeve de Türkiye’de Yargı Bağımsızlığı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016.
- ÖZBEK, Mustafa Serdar, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2018.
- ÖZEKES, Muhammet, Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2003.
- PEKCANİTEZ, Hakan, Oğuz Atalay, Muhammet Özeker, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2006.

- SELÇUK, Sami, Doğru Terim “Muhakeme” Değil “Yargılamadır”, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 19 (2), 2013.
- ŞAHİN, Cumhur, Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2005.
- ŞAHİN, Cumhur, Neslihan Göktürk, Ceza Muhakemesi Hukuku 2, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2020.
- TEZCAN, Durmuş Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Ceza Yargılaması Kurum ve Kavramları, Türkiye Barolar Birliği ve Avrupa Konseyi Yayını, Şen Matbaa, Ankara.
- TOROSLU, Nevzat, Metin Feyzioğlu, Ceza Muhakemesi Hukuku, Savaş Yayınevi, Ankara, 2015.
- ÜNAL, Şeref, Anayasa Hukuku Açısından Mahkemelerin Bağımsızlığı ve Hakimlik Teminatı, TBMM Kültür Sanat ve Yayınları, Ankara, 1994.
- ÜNVER, Yener, Hakan Hakeri, Ceza Muhakemesi Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.
- ÜNVER, Yener, Hakan Hakeri, Ceza Muhakemesi Hukuku, (3 Cilt), Adalet Yayınevi, Ankara, 2023.
- YAVUZ, Hakan A. Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021.
- YENİSEY, Feridun, Ayşe Nuhuğlu, Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2020.
- YURTCAN, Erdener, Ceza Yargılaması Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2019.
- YÜKSEKTEPE, Mert Asker, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ile Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Açıklamalı Adil Yargılanma Hakkı, Platon Yayınları, İstanbul, 2021.